

N:o 170.

Af herr F. O. Berg i Göteborg, om ändring af 37 och 39 §§ regeringsformen.

Uppfattningen om hvad lagen bör innehålla har undergått stora skiftningar under olika tidsperioder. Hvad som under en tid har ansetts såsom rätt eller såsom ett viktigt moment i den bestående lagen har under en annan tid utdömts såsom orätt eller såsom så oviktigt, att det saklöst kunnat alldeles utgå. Sådana omkastningar i tänkesätt måste lagstiftaren söka följa, på det att lagen alltid må vara ett troget uttryck för tidsmedvetandet. Det är för lagstiftaren en plikt att foga sig efter rättsuppfattningen hos folket och tillse, att i lagen icke må lämnas kvar det som står i bestämd strid med rättsuppfattningen, sådan den förefinnes hos folkets stora flertal, emedan lagen eljest löper fara att sjunka i folkets aktning. Detta gäller i fråga om lagen i allmänhet, men särskildt gäller det beträffande grundlagen, hvars helgd bör på alla sätt uppehållas.

Bland stadganden i vår grundlag, som icke stå väl tillsammans med de nya tidsuppfattningarne, är bestämmelsen i regeringsformens 37 § om tilldelande af adeliga värdigheter. Redan samma år regeringsformen tillkom uttalades af konstitutionsutskottet, att ståndsidéerna borde så litet som möjligt underhållas genom distinktioner, helgade af själfva grundlagen. I öfverensstämmelse med denna mening gick också den grundlagsändring, som år 1809 gjordes i fråga om adelsinstitutionen. I stället för att samtliga efterkommande efter en person, som före nämnda tid förlänats adelig värdighet, blifva genom födseln delaktiga af denna värdighet, är inom adelsätter, tillkomna efter samma tid, städse endast en medlem af ätten adelsman, och adelskapet fås ej genom födsel, utan genom *arf*.

Så länge adeln fortfor att vara ett riksstånd med politisk myndighet, var det ju tillbörligt, att bestämmelse i grundlag fanns om sättet för detta

stånds förseende med nya medlemmar, men genom representationsförändringen 1866 bortföll helt och hållet detta skäl för adelskaps utdelande.

Något annat rimligt skäl för bibehållandet af ifrågakvarande prerogativ torde väl knappast numera kunna förebäras än det i 1812 års konstitutionsutskott framhållna ändamål att »åt en utmärkt förtjänst lämna en belöning genom ett anseende i opinionen». Antagas må ju, att den allmänna meningen hos upplysta och tänkande personer i landet ännu år 1812 var sådan, att erhållande af adelskap verkligen medförde ökadt anseende, men det kan å andra sidan anses såsom visst, att numera meningen hos den allra största delen af svenska folket, huru skilda tänkesätten i andra afseenden än må vara, är den, att det personliga anseendet icke ökas genom förläningen af adelskap, utan är beroende endast på karaktär och ådagalagda förtjänster.

Kan den nutida uppfattningen alltså icke erkänna, att upptagande i adelsinstitutionen medför ett större anseende för den adlade, så kan den ännu mindre godkänna, att något sådant anseende skall kunna gå i arf till hans efterkommande. Att ärfva anseende är i och för sig lika orimligt som att ärfva skam. Tider hafva väl funnits, då t. ex. straff för en faders brott kunde gå ut i ärelöshet ej blott för honom själf, utan äfven för hans barn och efterkommande, men dessa tider äro förbi. Den stigande upplysningen slog för länge sedan ned ett sådant åskådningssätt. På samma vis har det nu gått med uppfattningen, att värdighet, anseende, ära kan ärfvas. Satsen att »af ära en hvar har dock blott sin» har så djupt genomträngt svenska folkets medvetande, att rotfäste ej vidare där finnes för åsikten om ärans eller anseendets ärftlighet.

I vårt statsskick liksom vid stiftande af vår allmänna lag har under det sist gångna århundradet grundsatsen om personlig jämlikhet gjort sig mer och mer gällande. Nödvändigheten att borttaga föråldrade skrankor mellan samhällsklasser och individer äfvensom att i samband därmed söka stärka den nationella enhetskänslan har alltmera framträdt. I sådant syfte bör ur grundlagen aflägsnas ett stadgande, som möjliggör en öfverflyttning till en särskild klass ej blott af den öfverflyttade själf, utan äfven af vissa hans efterkommande. Detta vore endast att fortgå ytterligare ett steg, men ett ganska afsevärdt steg, i samma riktning som utmärkt det sista århundradets jämlikhetssträfvanden.

Då genom 1809 års regeringsform den förändringen genomfördes, att adelig värdighet, som därefter utdelades, skulle öfvergå endast till en person för hvarje gång, undgick man icke att härigenom skapa en ny social

orättvisa, som med tiden kommit att framstå allt skarpare. Blott äldste sonen i en familj blir delaktig i stamfaderns adeliga stånd och värdighet, under det de öfriga syskonen få kvarstå i sin ofrülse ställning. En klasskillnad uppdrages sålunda jämväl mellan syskon generation efter generation. Äfven detta förhållande kräfver en ändring.

För den som får adelskap sig tilldeladt medför detsamma icke några legaliter någon reell fördel. Såsom sådan lär nämligen icke kunna betraktas åtnjutandet af hvad som ännu återstår af de adeliga privilegierna. Men å andra sidan är möjlighet icke utesluten, att förlänadt adelskap kan lända sin innehafvare till olägenhet och skada. Det kan bidra till att ingifva honom en helt och hållet oriktig uppfattning om så väl hans egen som andras personlighet, hvaraf menliga följder lätt kunna uppstå.

Till belysning af ifrågavarande ämne må följande sifferuppgifter här lämnas. Under tiden efter 1809 har adelskap utdelats inalles 143 gånger, däraf 61 gånger af Karl XIII under hans nio regeringsår, lika många gånger af Karl XIV Johan, 10 gånger af Oscar I, 7 gånger af Karl XV samt under tiden därefter endast 4 gånger. För de olika tidsperioderna gör detta ett medeltal af respektive 6,77, 2,26, 0,66, 0,50 och 0,13 fall per år. Man kan vara berättigad att af dessa siffror draga den slutsats, att stadgandena om förlänning af adelskap måste räknas till dem, som spelat ut sin roll i vår författning.

En ändring i regeringsformen i det angifna syftet torde kunna ske på det sätt, att ur § 37 borttages hela första stycket, börjande med orden »Konungen äger», och slutande med orden »närmast berättigad är», samt att ur § 39 jämväl uteslutes hvad som rör Regents befogenhet i afseende å adeliga värdigheter eller orden »adeligt stånd och värdighet förläna, eller till grefligt och friherrligt stånd upphöja eller».

På grund af det anförda vågar jag vördsamt hemställa,

att följande förslag till ändrad lydelse af §§ 37 och 39 regeringsformen måtte af Riksdagen antagas att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 37.

Riddarhusordningen, som fastställes af Konungen samt ridderskapet och adeln gemensamt, bestämmer huru ridderskapet och adeln må sammanträda för att om sina gemensamma angelägenheter besluta.

§ 39.

Vill Konungen utom Sverige och Norge resa, meddele Han Statsrådet in pleno denna Sin föresats och inhämta dess tankar däröfver, på sätt 9 § omtalar. Besluter Konungen därefter sådan resa och den verkställer, befatte Sig ej med rikets styrelse eller utöfve den Konungsliga makten, så länge Han utom Sina riken vistas, utan föres riksstyrelsen under Konungens frånvaro, i Hans namn, af den till tronföljden närmast berättigade Prins, om Han uppnått den ålder, som i 41 § sägs. Han styre såsom Regent med all Konungslig makt och myndighet, enligt denna regeringsform; dock må Han ej riddarevärdighet utdela; äfvensom alla lediga förtroendesysslor endast tills vidare kunna förvaltas af dem, som Regenten därtill förordnar.

Finnes ej till tronföljden berättigad Prins, eller har den därtill närmast berättigade ej uppnått den i 41 § för myndighet stadgade ålder, eller är Han af sjukdom eller af vistande utom Sverige och Norge hindrad att riksstyrelsen öfvertaga, före Statsrådet styrelsen med samma makt som Regent.

Huru förhållas skall, därest Konungen längre tid än tolf månader ur riket blifver, därom varder i 91 § stadgadt.

Skulle konstitutionsutskottet gilla innebörden i denna motion, men finna, att paragraferna böra formuleras på annat sätt eller att jämväl andra paragrafer böra på samma gång undergå ändring, anhålles vördsamt, att utskottet måtte därom afgifva förslag.

Stockholm den 3 februari 1904.

Oskar Berg.